

GÂNDIREA ECONOMICĂ DIN BASARABIA INTERBELICĂ

*Conf. univ. dr., Valeriu CAPSÎZU,
Catedra EMT, USM*

Abstract: *In this article it is studied the economical thinking from the interwar Bessarabia. The study is prepared after examining the publications of books, articles, reports and other publications, which investigate the economical reality or/and the studies from the region during this period. As a result it is concluded that during the interwar period were done economical investigations of great value, which confirms the existence of Bessarabian economical thinking as a part of Romanian economical thinking, which had its own specifics, but it also was consistent with the economical thinking from abroad.*

Cuvinte-cheie: *gândirea economică basarabeană, Basarabia interbelică, vectorul românesc de dezvoltare.*

Căutarea, de către Republica Moldova, a locului său în sistemul economic internațional de dezvoltare, a logicii și raționalității de integrare a Republicii Moldova în economia lumii, a modului regăsirii sale economice și firești, precum și golul în cercetarea scrierilor economice din Basarabia interbelică face actuală și de mare importanță cercetarea gândirii economice din Basarabia interbelică.

Studierea publicațiilor de cărți, articole, rapoarte și altor publicații ce investighează realitatea economică sau/și studiile din Basarabia interbelică relevă următoarele:

I. În perioada interbelică, au fost efectuate cercetări economice semnificative, publicațiile cărora confirmă existența, în această perioadă a gândirii economice basarabene. Aceste publicații pot fi găsite în bibliotecile din Chișinău, din București, din alte orașe ale României, precum și în alte țări.

II. Gândirea economică din Basarabia a reflectat realitatea economică din Țară și din Ținut.

III. Cercetările economice din Basarabia s-au bazat și au fost o parte componentă a gândirii economice românești, reflectând diferite abordări doctrinare caracteristice pentru gândirea economică din acea perioadă.

IV. Cercetările economice din Basarabia prezintă o importanță mare pentru gândirea și practica economică din Republica Moldova – ele constituie baza vectorului românesc și occidental de dezvoltare.

I. În perioada interbelică, au fost efectuate cercetări economice semnificative, publicate într-un un șir de ediții periodice, cărți și alte tipuri de publicații.

Importante mijloace de aprobare și de popularizare a ideilor economice au constituit revistele și alte tipuri de publicații periodice specializate. În special, se evidențiază: revista „Basarabia Economică”, Chișinău, 1919–1940; revista Furnica. Organ de cultură și propagandă cooperative. Chișinău, 1919–1929; revista „Prietenul apicultorului”, Chișinău, 1920–1921; revista „Basarabia agricolă”, Chișinău, 1919–1921; Foaiă plugarului – revista Facultății de Agricultură din Chișinău, 1921–1928; ediții periodice „Buletinul agricol din Basarabia”, Chișinău, 1925–1934; „Buletinul Camerei de Comerțe și Industrie Cahul”, 1933–1938; „Buletinul Oficial al Camerei de Comerț și Industrie, Cetatea Albă”, revistă economică sub conducerea lui V.Meleca, Cetatea Albă, 1933–1934; „Buletinul Camerei de Comerțe și Industrie jud. Lăpușna, Cetatea Albă, Tighna și Orhei”, Chișinău, 1936; „Buletinul Camerei de muncă Chișinău”, „Buletinul Cercului de Studii și propagandă pentru Basarabia”, Tipografia „Glasul Țării” Chișinău, 1920; „Buletinul Facultății de Științe Agricole din Chișinău”, 1938; „Buletinul Institutului social-român din Basarabia”, Chișinău, 1937; „Buletinul oficial al Basarabiei”, Chișinău, 1919; „Buletinul Oficial al județului Lăpușna”, Chișinău, 1928.

Cercetarea economică este prezentă și în ziare, organe de presă ale diferitelor partide, mișcări politice și organizații obștești, inclusiv: „Viața Basarabiei” - ziarul Partidului Național-Țărănesc, „Dreptatea” – ziarul Partidului Național-Liberal, publicația pentru femei „Mișcarea feministă” (1933).

O caracteristică amplă a revistei „Basarabia Economică” a făcut-o foarte reușit Ion Șpac, remarcabil bibliograf de la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, în articolul Revista „Basarabia Economică” (revista BiblioScientia, nr. 1-2 / 2009. În articol, Ion Șpac indică la caracterul acesteia ca revistă socială, economică, statistică și financiară și la importanța ei pentru perioada interbelică și postbelică. Publicațiile din revista „Basarabia Economică” cuprind studii privind viața economică a ținutului basarabean din perioadă 1919-1923, 1936-1940.

Cercetările publicate în revistă dețin informații, studii și concluzii necesare pentru a fi puse în circuitul științific. În special, se indică la ***importanța materialului statistic*** după județe și orașele județene: Chișinău, Lăpușna, Bălți, Orhei, Soroca, Tighina, inclusiv informația cea mai relevantă referitoare atât la ***starea economică*** a regiunii, ***nivelul de trai*** al populației, a istoriei ținutului basarabean, în general, cât și la ***aspectele concrete ale vieții sociale din localitățile*** (comunele, satele) județelor respective. ***Studiile sunt completate cu diverse documente*** referitoare la nivelul de trai, la domeniile de activitate (agricolă, industrială, infrastructură ș.a.) a populației, la raporturile administrative dintre centru și periferie. ***Datele statistice țin de: cultivarea*** celor mai răspândite culturi agricole, ***prelucrarea și realizarea*** acestora, ***starea prețurilor*** mărfurilor produse în țară ș.a. Un loc aparte este rezervat ***informației referitoare la populație*** și, în special, la ***averea cetățenilor***.

Revista „Basarabia Economică” avea compartimente tematice. Diferite aspecte ale teoriei și practicii economice, de regulă, se reflectă în compartimente aparte: „Vânzări și cumpărări”, spre exemplu, unde sunt indicate numele și prenumele vânzătorilor, localitatea și costul obiectului vândut sau în compartimentele „Firme individuale...”, „Firme sociale...”, după județe, unde pot fi aflate diferite informații concrete, inclusiv numele și prenumele fermierilor și comercianților, localitatea și numărul de înregistrare a obiectului respectiv.

Se cer menționate următoarele publicații în edițiile revistei „Basarabia Economică”: „Problema industriei viitoare a Basarabiei” de E. Giurgea (1919. - Nr. 2. - P. 6-14); „Asupra creșterii vitelor în

Basarabia sub fosta dominațiune rusă” de **Pavel Grossu** (1919. - Nr. 5-6. - P.111-121); „Chestiunea exportului și transporturilor în Basarabia” de **E. Giurgea** (1919. - Nr. 7-8. - P.27-39); „Industria uleiului din județul Bălți” (1936. - Dec. - P. 8- 11); „Activitatea economică în Chișinăul moldovenesc (1436-1812)” de **A.S. Weinberg** (1936. - Dec. - P. 25-28); „Drumurile în Basarabia: din lucrările Federației Camerelor de Comerț din Basarabia” (1937. -N. 7. - 5-9); „Transportul în Basarabia în discuția Uniunii Camerelor de Comerț” (1937. - Nr. 7. - P.13-29); „Situția economică a județului Cahul pe anul 1936” (1937. - Nr. 7. - P. 34-40); „Activitatea Camerei de Comerț din Cetatea-Albă” (1937. - Nr. 8-11. - P. 22-54); „Starea economică a județelor Lăpușna și Orhei în anul 1936” (1937. - Nr. 12. - P. 9-48); „Problema comunicațiilor în județul Cahul” (1938. - Nr. 1. - P. 20-23): „Problemele viticulturii basarabene: Filtrarea vinurilor. Falsificarea vinurilor. Marcarea vaselor...” (1938. - Nr. 5. - P. 12-16); „Darea de seamă asupra activității Camerei de Comerț și Industrie din Chișinău în cursul anului 1937” (1938. - Nr. 7. - P. 65-91) și în cursul anilor 1938-1939 (1939. - Nr. 7. - P. 76-93); „Caracterul industriei și comerțului din Ținutul Nistru” (1939. - Nr. 2. - P. 10-19); „Drumurile basarabene” (1939. - Nr. 5. - P. 3-13); „Situția economică a Sudului Basarabiei” (1939. - Nr. 6. - P. 3-12); „Un muzeu economic la Cetatea-Albă” (1939. - Nr. 6. - P. 18-24); „Decretul-lege pentru înfrânarea și deprimarea speculei ilicite” (1939.- Nr. 12. - P. 7-20).

Un loc aparte între revistele din perioada interbelică îl ocupă revista „Furnica” – organ de cultură și propagandă cooperatistă. Deja, în martie 1918, a apărut buletinul săptămânal bilingv al Centralei Uniunii Cooperativelor din Basarabia, care curând a luat numele de „Furnica”. Director și redactor, până în 1923, a fost **Vasile Ghenzul**, iar de la 1 martie 1924, **Zamfir Arbure**. Revista își propunea obiective clare: a prezenta „în corul cuvântului scris cooperatist al României Mari și *nota basarabeană*”, a aduce la cunoștința cooperativelor Basarabiei relațiile cooperatiste din celelalte ținuturi românești. Este de menționat că aportul benefic al politicilor de cooperare și activitatea revistei „Furnica”, în perioada interbelică, a impulsionat activitatea cooperatistă,

formând o cultură a cooperării, ce s-a menținut în mare parte și în perioada postbelică.

În perioada 1919-1920, se publică revista „Basarabia agricolă” - organul Societății Agronomice, filiala Basarabia, Chișinău, 1919-1920. Comitetul de redacție este alcătuit din **C. Filipescu, D. Ștefănescu, M. Chirițescu**; secretar de redacție: **Gh. I. Savin**.

O altă revistă specializată a fost „**Prietenul apicultorului**”, editată lunar începând cu anul 1921.

Un aport semnificativ îl are, în perioada interbelică, revista lunară „**Foaia Plugarului**”, fondator – **Agricola Cardaș**, redactori – **Ion Costin, Ștefan Spătar, Gheorghe Constantinescu, Ilie Popescu**. Revista a fost publicată în cadrul Facultății de Agricultură din Chișinău, în anii 1921–1928. Prin intermediul revistei, avea loc răspândirea cunoștințelor, în special în domeniul agricol.

Printre cărți și lucrări de cercetare se numără:

- 1) **Creditul în Basarabia**, / Antonescu, Corneliu, Chișinău, 1923.
- 2) **Creditul în Basarabia (Kredit v Bessarabii**, Chișinău, 1929, 122 p.) – autor Pantelimon Sinadino.
- 3) **Ce este necesar pentru însănătoșirea vieții economice în Basarabia**/ Pantelimon Sinadino. - Chișinău, Tip. Dreptatea, Pasaj, 1930, 16 p.
- 4) **Basarabia: Considerațiuni generale, agricole și statistice**/ G. Filipescu, Giurgea, E.- Ch., 1919, 347 p.
- 5) **Lămuriri istorice la dezlegarea problemei agrare din Basarabia**/ Nistor, I - Ch.: Tipografia Românească, 1918, 34 p.
- 6) **Aspecte economice și sociale din Basarabia (1920-1926)**/ Panaitescu Scarlat Chișinău, 1926.
- 7) **Cincizeci de ani ai cooperăției de credit din Basarabia**/ Ghenzul, V. Chișinău, 1924.
- 8) **Observații economice asupra Basarabiei**/ Giurgea, Eugeniu N., cu o introducere de Corneliu Antonescu, Chișinău, 1921, 67 p.
- 9) **Spre o mai bună așezare a mării industriei cu privire specială asupra Basarabiei**. – autor Atanasiu, Oreste A.

- 10) **Din trecutul și prezentul cooperăției în Basarabia** // Basarabia economică, nr. 2-3, Chișinău, 1919 - autor Balamace, Ep.
- 11) Cine poate ieftini traiul // Foia plugarilor, an. I, nr. 2, februarie 1921 – autor Arva, M. C.
- 12) Cooperăția și scumpirea traiului // Basarabia economică, nr. 2-3, Chișinău, 1919 - autor Chirițescu, M.

Dintre economiștii-cercetători se evidențiază:

1. Agricola Cardaș – a activat în Basarabia din 1918. În anii 1936-1938, a fost decan al Facultății de Științe Agricole a Universității „Al.I.Cuza” din Iași, cu sediul la Chișinău.
2. Pantelimon Sinadino.
3. Vasile Ghenzul.
4. Ștefan Știrbu (Institutul Național Român din Basarabia);
5. Iosiv Bahtalovschii;
6. Vasile Crețu;
7. Vasile Melega;
8. Mihail Costețchii;
9. Ion Costiu (ministru, economist);
10. Teofil Ioncu (economist, Ministrul Finanțelor în Sfatul Țării);
11. Natalia Dăscălescu;
12. Eugen Giurgia (economist, statistician);
13. Nicolae Frolov (Facultatea de Agricultură din Chișinău);
14. Vasile Lempert;
15. Vasile Loșcariov;
16. Gheorghe Rașcu (geograf).

Cele mai intens cercetate erau domeniile: agricol și prelucrare a producției agricole, finanțe, cooperăție, industrial, de infrastructură, comerț, populație, dezvoltare a județelor și localităților.

II. Gândirea economică din Basarabia a reflectat realitatea economică din țară și din ținut.

Cercetările economice din Basarabia interbelică sunt influențate de evoluția economică din întreaga țară și din ținut.

Ca urmare, au fost cercetate procesele economice caracteristice pentru perioada interbelică, împărțite de către cercetători în următoarele etape:

- Anii 1919-1928, etapa refacerii și accelerării dezvoltării economice în condițiile consolidării statului național unitar;

- Anii 1929-1933, etapa crizei economice din SUA și influențele ei asupra economiei românești;

- Anii 1934-1940, etapa unui progres economic susținut în baza comenzilor de stat și a necesităților de apărare a țării.

Toate procesele economice din economia ținutului erau puternic influențate de evoluția economică din întreaga țară, dar are și particularitățile sale determinate de sarcinile de racordare economică a ținutului la specificul economic al țării, de necesitatea completării breșelor în dezvoltare, ca urmare a rupturii anterioare a Basarabiei de la Țară.

III. Cercetările economice din Basarabia s-au bazat și au fost o parte componentă a gândirii economice românești, reflectând diferite abordări doctrinare caracteristice pentru gândirea economică din acea perioadă.

Gândirea economică din Basarabia interbelică s-a bazat pe reflecțiile doctrinare din întreaga Țară, în special, pe abordările neoclasiche, cercetările țărănismului economic, teoriile cooperatiste și mai puțin pe ideile naționalismului economic și pe marxism. Abordările neoclasiche și-au găsit reflectare în cercetarea economiei de piață și modalităților de aplicare a relațiilor de piață pentru dezvoltarea economiei ținutului, în special, pentru dezvoltarea industriei, agriculturii, comerțului. Cercetările țărănismului economic erau direcționate spre întâietatea dezvoltării agriculturii și a subramurilor industriale legate de valorificarea produselor agricole, prin aplicarea relațiilor de piață în agricultură, dezvoltarea cooperației (astăzi, vorbim de businessul mic și clustere), stimularea pătrunderii capitalului străin în economia ținutului.

IV. Cercetările economice din Basarabia prezintă o mare importanță pentru gândirea și practica economică din Republica Moldova – sunt bază a vectorului românesc de dezvoltare.

Ideile economice din Basarabia interbelică și-au avut influență și reflectare în practica economică din perioada postbelică, inclusiv în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM), în special, în domeniul dezvoltării cooperatiste, iar mai concret – în domeniul cooperăției de consum. În opinia multor economiști cercetători, cooperăția de consum din RSSM era „sector privat în interiorul unei economii de stat”. Sectorul cooperatist din RSSM, chiar fiind puternic influențat de sistemul totalitar, a devenit sector, ce funcționa în baza mecanismului de piață, datorită ideilor economice din Basarabia interbelică, în special, în baza teoriei cooperatiste dezvoltate în Basarabia interbelică.

Gândirea economică din Basarabia interbelică influențează teoria economică din Republica Moldova prin dezvoltarea și impulsivitatea cercetărilor economice pe următoarele direcții:

1. Reflectarea, în mod tradițional, a problemelor economice concrete caracteristice realității economice actuale ale Republicii Moldova.
2. Efectuarea cercetărilor teoretice în contextul dezvoltării teoriei economice române și din alte țări.
3. Conceperea insuficienței economiei Republicii Moldova în ruptura ei de economia Țării.
4. Cercetarea competitivității Republicii Moldova în contextul integrării economiei moldovenești în economia Țării și celei mondiale.
5. Recăutarea căilor de dezvoltare, inclusiv, în primul rând, prin integrarea Republicii Moldova în spațiul economic român, apreciat ca fiind cel mai firesc și eficient spațiu economic.
6. Altele.

Concluzie: Gândirea economică din Basarabia a existat, a fost direcționată spre soluționarea problemelor economice din Ținut, a constituit parte componentă a gândirii economice românești și s-a bazat pe aceasta, prezintă o bază științifică pentru gândirea și practica economică din Republica Moldova și este un fundament al vectorului românesc de dezvoltare.

Bibliografie:

1. AGRIGOROAI EI, I., PALADE, G. *Basarabia în cadrul României întregite. 1918-1940*, Universitas, Chișinău, 1993.
2. BABEL, Antony. *La Bessarabie. Etude historique, ethnographique et économique*, Paris, 1926.
3. CASSO, L. *La Russie au Danube et l'organisation de la Bessarabie*.
4. CHIRCĂ, Sergiu. *Lupta continuă*. Chișinău, 2000.
5. COJOCARU Gh. *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918-1923)*, Semne, București, 1997.
6. COJUHARI, Andrei și coautori. *Doctrine economice moderne și contemporane*. Ch.: 2001.
7. BUGARIN, C., PAVELESCU, I., SCURTU, I. *Economia Basarabiei în anii 1918-1940*, În: Ioan Scurtu, Dumitru Almaș, Armand Goșu, Ion Pavelescu, Gheorghe I. Ioniță, Ion Șișcanu, Nicolae Enciu, Gheorghe E. Cojocaru, *Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998*, Semne, București, 1998, p. 140-161.
8. FRUNZĂ I., *The rightsof the Rumanians upon Bessarabia*, Bucharest, 1944.
9. FRUNZĂ I. Dr., *Bessarabien, Rumänische Rechte und Leistungen*, Ed.I și a II-a. 1941.
10. MOLDOVAN Dumitru. *Doctrinile economice*. Ed. a III-a. Gh.: Arc, 2003.
11. PANAITESCU Emil, *La frontiera orientale della latinita. La Romania e la Bessarabia*. Roma, 1924;
12. TĂTĂRESCU, Gh. *Bassarabie et Moscou. Discours*. Bucarest, 1926.
13. ȘPAC, Ion. *Revista „Basarabia Economică”*. Revista BiblioScientia, nr. 1-2 / 2009.
14. UMANEȚ, Valeriu. *Economie politică*. Ed. a II-a. Ch.: CEP USM. 2004.